

Отримано: 8 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Браїловський І. А. Державно-приватне партнерство як угода про взаємні вигоди / І. А. Браїловський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'ячук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 15–18.

УДК 330.111.62

JEL Classification: E-61

Ілля Аркадійович Браїловський,

кандидат економічних наук, директор ДП «Наукова спілка Донбасу»

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК УГОДА ПРО ВЗАЄМНІ ВИГОДИ

У статті розглядаються переваги взаємодії державного і приватного секторів економіки в рамках державно-приватного партнерства (ДПП). Аналізується основна мета виникнення відносин ДПП, особливості взаємодії партнерів, переваги обох форм власності та результативність діяльності.

Ключові слова: державно-приватне партнерство (ДПП), сектори економіки, взаємодія, ефективність, результативність.

Илья Аркадиевич Браїловський,

кандидат экономических наук, директор ДП «Научный союз Донбасса»

ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВА КАК СОГЛАШЕНИЕ О ВЗАИМНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВАХ

В статье рассматриваются преимущества взаимодействия государственного и частного секторов экономики в рамках государственно-частного партнерства (ГЧП). Анализируется основная цель возникновения отношений ГЧП, особенности взаимодействия партнеров, преимущества обеих форм собственности и результативность деятельности.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство (ГЧП), сектора экономики, взаимодействие, эффективность, результативность.

Ilia Arkadiiovych Brailovskiy,

PhD in Economics, director of «Scientific Union of Donbass»

THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS AN AGREEMENT ON MUTUAL BENEFITS

In this article the current mechanism of interaction between the public and private sectors, as a public-private partnership (PPP). The author analyzes the main purpose of the emergence of PPP relationships, especially the interaction partners, the benefits of both ownership and performance activities.

Keywords: Public-Private Partnership (PPP) sectors, cooperation, efficiency, effectiveness.

Постановка проблеми. Державно-приватне партнерство в сучасних умовах є досить привабливим економічним механізмом у зв'язку з тим, що він ґрунтується на підходах спільного та взаємовигідного використання ресурсів державного і приватного секторів з метою розвитку суспільної інфраструктури. За рахунок об'єднання активів держави з інвестиційними, управлінськими, мотиваційними та іншими ресурсами приватного сектора, можна досягти синергетичного ефекту й забезпечити підвищення ефективності використання потенціалу, що знаходиться у розпорядженні суспільства, для вирішення соціально важливих завдань. Взаємозалежність двох секторів веде до зростаючої необхідності взаємодії та кооперації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державно-приватного партнерства досліджували такі зарубіжні автори, як Е. Сава, Е. Кляйн, Г. Тейсман, М. Геррард, А. Акінтоє та багато інших, серед російських і вітчизняних дослідників потрібно відзначити роботи В. Г. Варнавського, С. Н. Сильвестрова, Е. А. Махортова, А. С. Семенкова та ін.

Мета статті – визначити особливості державно-приватного партнерства як угоди про взаємні вигоди державного й приватного секторів економіки.

Виклад основного матеріалу. В останні десятиліття в економіці низки розвинених і країн, що розвиваються, складається зовсім особлива якість взаємодії бізнесу і держави, яка звичайно називається партнерством і виходить за рамки як добре відомих дирижизму і патерналізму з боку держави, так і простого використання владними структурами можливостей підприємців для реалізації суспільно важливих

цілей. Партнерство, що розбудовується, на відміну від традиційних відносин, створює свої базові моделі фінансування, відносин власності й методів управління.

Масштабний досвід перерозподілу правочинностей власності між державою і приватним бізнесом є в так званих «секторах громадських послуг» (зокрема в інфраструктурних галузях). Саме в цих галузях історично склалися традиції делегування державою низки ключових правочинностей приватному сектору. Держава несе відповідальність перед суспільством за безперерйне забезпечення публічними благами (public goods), чим загалом і пояснюється тенденція до збереження відповідних секторів економіки в державній власності. До речі, якісне використання державного капіталу є необхідною умовою задовільної динаміки як розвиненої, ринкової економіки, так і такої, що перебуває на етапі зростання. Але з іншого боку, саме приватне підприємництво відрізняє мобільність, висока ефективність використання ресурсів, схильність до інновацій [3].

Використовувати переваги обох форм власності без глибоких соціальних змін і потрясінь саме й виявляється можливим у рамках різноманітних форм і методів державно-приватного партнерства. Накопичений до теперішнього часу арсенал цих форм дозволяє при безумовному збереженні найважливіших національних об'єктів у державній власності передавати частину правочинностей власника приватному сектору. Головним чином маються на увазі такі функції, як будівництво, експлуатація, утримання і управління у сфері виробничої та соціальної інфраструктури.

Таким чином, у традиційно державну сферу економіки привносяться своєрідні приватні товари і послуги, які створюють умови й передумови ефективного функціонування інфраструктурних об'єктів, оптимального управління ними, раціонального використання ресурсів.

У широкому змісті, державно-приватне партнерство (ДПП) – це метод надання державних послуг, який поєднує приватний і державний сектор на довгостроковій контрактній основі, закріплюючи за кожною стороною певні зобов'язання.

Державно-приватне партнерство – це угода про взаємні вигоди. Вартісна ефективність ДПП, так само як і при споживанні у звичному розумінні, є результатом проектування фінансової структури, разом зі «спущеними зверху» системою управління і фінансуванням. Усе це є наслідком системи винагороди, заснованої на подальшій оплаті надаваних послуг, і зниженні ризиків.

Основною метою виникнення державно-приватного партнерства є фінансування капіталомістких або малоприбуткових галузей економіки. Особливості державно-приватних партнерств у порівнянні з іншими механізмами фінансування полягають у тому, що партнери мають різні цілі, вирішують свої конкретні завдання, сторони мають різні мотивації. Держава зацікавлена в зростанні обсягів і поліпшенні якості надаваних послуг інфраструктурних і соціально орієнтованих галузей населенню й економічним агентам.

Приватний сектор прагне стабільно одержувати та збільшувати прибуток. Причому стратегічно мислячий бізнес вибудовує свої пріоритети в першу чергу не просто під розмір прибутків, а в інтересах стійкості одержання доходів від проектів. При цьому обидві сторони зацікавлені в успішному здійсненні проектів у цілому. Проекти ДПП найчастіше полегшують вихід на світові ринки капіталів, активізують залучення іноземних інвестицій у реальний сектор економіки. Особливе значення ДПП має для економіки регіонів, де на його основі відбувається розвиток місцевих ринків капіталу, товарів і послуг.

Кожна зі сторін партнерства вносить свій внесок у спільний проект. Так, з боку бізнесу таким внеском є: фінансові ресурси, професійний досвід, ефективне управління, гнучкість і оперативність у прийнятті рішень, здатність до новаторства та ін. Участь підприємницького сектора у спільних проектах звичайно супроводжується впровадженням більш ефективних методів роботи, удосконаленням техніки й технології, розвитком нових форм організації виробництва, створенням нових підприємств, у т. ч. з іноземним капіталом, налагодженням ефективних коопераційних зв'язків з постачальниками і підрядниками. На ринку праці, як правило, зростає попит на висококваліфіковані й добре оплачувані професії.

На стороні держави в проектах ДПП – правочинності власника, можливість податкових і інших пільг, гарантій, а також одержання деяких обсягів фінансових ресурсів. Держава як головний суб'єкт і основний регулятор має право перерозподіляти при необхідності ресурси з чисто виробничих програм на соціальні цілі (освіта, охорона здоров'я, наука, культура), а це в багатьох випадках не тільки сприяє загальному поліпшенню соціально-економічного клімату, підвищує інвестиційний рейтинг країни, але і прямо позначається на партнерських проектах. Щобільше, у ДПП держава одержує більш сприятливу можливість зайнятися виконанням своїх основних функцій – контролем, регулюванням, дотриманням суспільних інтересів. Так, у міру розвитку ДПП у сфері інфраструктури держава може змістити акценти своєї діяльності з конкретних проблем будівництва й експлуатації об'єктів на адміністративно-контрольні функції. І немаловажне у зв'язку з цим те, що неминучі підприємницькі ризики перерозподіля-

ються у бік бізнесу. Суспільна ж значущість ДПП полягає в тому, що в остаточному підсумку виграє суспільство як глобальний споживач більш якісних послуг.

Результативність державно-приватного партнерства розглядається з погляду кожного з партнерів. Якщо для приватного сектора достатньо застосувати стандартні методи оцінки результативності, застосовні до будь-якої фірми, то для держави завдання стоїть складніше. Завдання, які держава намагається вирішити за допомогою державно-приватних партнерств, не можуть бути перелічені тільки кількісним способом. У кінцевому підсумку всі подібні проекти націлені на вирішення стратегічних державних завдань, на зниження гостроти соціальних суперечностей. Грамотних механізмів оцінки результативності у вирішенні подібних не існує. Однак можна з упевненістю припустити, що чітке планування таких проектів і максимальна оцінка ризиків для них значно підвищують шанс на досягнення поставлених цілей обома сторонами.

Значний потенціал підвищення ефективності проектів державно-приватного партнерства (зокрема, концесій і державних контрактів) закладений у конкурсному принципі відбору учасників. Процедура відбору претендентів пов'язана для держави з вирішенням багатьох непростих проблем. Так, держава зобов'язана провести всебічний економічний аналіз усіх заявок, особливо у випадку проведення торгів за концесію. Для оцінки, що втримується в заявках інформації, необхідно залучати незалежних компетентних консультантів і експертів (організації і фізичні особи). Конкурси й торги повинні бути відкритими з якомога більшою кількістю учасників. При цьому держава зобов'язана виключити монополію, а нерідко й корупційний вплив на результати конкурсів з боку великих компаній-претендентів. Переваги при відборі претендентів залежать від основної мети держави як публічної влади. Якщо метою є скорочення державних витрат, то на перший план висуваються фінансові критерії (наприклад, пропозиція найвищої ціни за концесію або, навпаки, найнижчий рівень необхідних субсидій). Якщо головною вимогою до проекту партнерства є поліпшення обслуговування населення, то як основні критерії можуть виступати показники якості вироблених робіт і, можливо, більш низькі тарифи за послуги. У число важливих для держави критеріїв відбору можуть включатися показники безпеки, охорони навколишнього середовища.

Використання проектів державно-приватного партнерства у соціальній сфері є рішенням, яке має багато переваг, але залишається складним для реалізації і розвитку протягом значного періоду часу. Державно-приватне партнерство означає не тільки залучення приватного сектору для фінансування інвестиційних проектів на основі доходів, отриманих від експлуатації об'єктів інфраструктури, але й залучення знань і досвіду управління приватного сектору для реалізації та експлуатації проектів найбільш ефективним способом впродовж обумовленого договором терміну.

Таким чином, сама сутність партнерства державного і приватного секторів передбачає більшою мірою надання послуг, аніж просто фінансування або реалізацію інфраструктурних проектів. На основі наведеного аналізу можна розділити переваги від впровадження проектів державно-приватного партнерства на три умовні групи: фінансові вигоди для органів державної влади; соціально-економічні вигоди для громади; політичні переваги [2].

Використання такого інструменту, як проекти ДПП, а також залучення приватного сектору до виконання того чи іншого проекту може не потребувати виділення коштів з державного чи місцевого бюджету. Витрати на обслуговування у багатьох випадках можуть бути покладені на споживачів, через зобов'язання сплачувати вартість, близьку до фактичних витрат, що досягається в тому числі й за допомогою інформаційних кампаній, спрямованих на підтримку такого рішення населенням. Окремі проекти можуть навіть створювати нові фінансові ресурси шляхом розподілу прибутку між приватним оператором та органами влади. Таким чином, проект може виконуватись, не створюючи тягар для бюджету. У такому випадку бюджетні ресурси можна спрямовувати на інші цілі, такі як охорона здоров'я, освіта, інші соціальні проекти.

Крім того, приватні партнери можуть зменшити витрати, пов'язані з експлуатацією та утриманням обладнання, за рахунок економії на масштабах виробництва, впровадження інновацій, більш гнучкої системи постачання або через скорочення накладних витрат. Таким чином, за допомогою ДПП здебільшого можна надавати послуги з більшою ефективністю витрат у порівнянні з традиційними підходами. Отриманий у результаті ефект економії може бути спрямований на фінансування інших необхідних послуг. Важливим є також ефективність використання основних фондів. Представник приватного сектору умотивований ефективно використовувати обладнання, більш ефективно використовувати комерційні можливості для того, щоб отримати доходи від вкладених інвестицій. Результатом може стати вищий рівень послуг і кращий доступ до отримання послуги.

Висновки. Отже, завдяки партнерству державного і приватного секторів, уповноважений орган влади може звільнитися від проблем інвестування, зосередившись на контролі за якістю обслуговування. Своєю чергою, приватний учасник вишукуватиме шляхи оптимізації свого фінансування для забезпечення необхідного рівня якості обслуговування. З іншого боку, оскільки споживач стає клієнтом, приватний оператор повинен буде покращувати якість послуг, що надаються [1].

Якщо проект державно-приватного партнерства оцінюється як корисний для суспільства, то його формування може прискорити його виконання. У такому випадку він менше залежатиме від наявних бюджетних ресурсів. Прискорена реалізація проекту дозволяє в більш стислі строки отримати вигоду і для громади. Прискорюючи реалізацію проектів, ДПП сприяють модернізації економіки країни. Розвивається інфраструктура і швидше впроваджуються нові технології. При реалізації проектів, які зосереджені на якості послуг, краще враховується попит і швидше відбувається адаптація до нього. Внаслідок цього з'являються і опосередковані вигоди для економічного розвитку країн. Більше залучення місцевих органів влади до партнерства з приватним сектором може сприяти і розвитку приватного сектора економіки, і підвищенню рівня зайнятості, і економічному зростанню.

Література:

1. Клепиков В. Партнерство бизнеса и государства / В. Клепиков // Мир транспорта : теория, история, конструирование будущего. – М. : МИИТ. – 2007. – № 3. – С. 58–61.
2. Рожкова С. А. Использование мирового опыта государственно-частного партнерства в России / С. А. Рожкова // ЭКО : Всероссийский экономический журнал / гл. ред. Казанцев С. В. – Новосибирск, 2008. – № 2. – С. 104–111.
3. Уварова А. А. Мировой опыт и перспективы использования ГЧП в России / А. А. Уварова, С. А. Глушков // Транспорт Российской Федерации : журнал о науке, экономике, практике / гл. ред. И. П. Киселев. – СПб. : Т-ПРЕССА. – 2008. – № 6. – С. 26–28.